

Gazetelerimizi Kimler Çıkarıyor?

Ebuzziyazade Velit Bey daima kâğıtlarla dolu masası önünde Muharririmize izahat veriyor.

ZAMAN

Uzun gazetecilik hayatında birçok fırtınalar atlatan Velit Bey: "Ben gazetelere bugün için çok geniş bir hürriyet verilmesine katiben taraftar değilim. Çünkü bu geniş hürriyeti istismara, sui istimale kalkışacakların türemeyeceklerine tamamen kani değilim," diyor.

Fotoğraflar: YEDİGÜN — ALİ

Yazan: Naçi Sadullah

MÜVEZZİLERİN ağızlarından kulaklarınıza ahbap sesleri gibi âşına gelen gazete isimlerine bir yenisi kaştı:

— Zaman... Zaman... yeni çıkan Zaman... yazıyorrr...

Evet... Zaman... bizim bildiğimiz, gelen... ve geçen zaman, şimdi, batman batman kelimelerle dolu kâğıt sayfeler halinde satılığa çıkarıldı...

Müvezziler, daha ağız alıştıramadıkları bu ismi, - bestesini henüz kavrayamadıkları bir şarkıyı söyler gibi - öyle nağmesi bozuk bir ahenkle bağtıyorlar ki, yeni doğmuş bir sübyanın şursuz çığlıklarını duyuyor gibi oluyorum.

Hakikatte «Zaman» da, bugün için, hakikî çehresini ve hüviyetini, henüz sıyrılmadığı kundağının içine gizliyen bir çocuktur. Ve daha kırkını duldurmıyan bu yavru, Babiâlinin kıraç toprağına ekilmiş bir fidanı, hem, ehliyetli ellerden ihtimam gören bir fidanı andırıyor.

İster misiniz, Babiâli gibi bir kıraçta taze fidan yetiştirmeye kalkışmak cesaretini gösteren eski ve çok tecrübeli bahçıvanla: Ebuzziyazade Velit Beyle de biraz çene çalalım?...
* * *

— Velit Bey burada mı?

— Burada ama... hiç kimse ile konuşmuyor!

Halinden, tavrından, hareketinden ve emniyetle söz söyleyişinden anlaşılıyor ki, kendini tecrübeli bir insan sarrafı sayan kapıcı, beni, yeni bir gazetecilik heveskârı, bir iş arayıcısı sanmıştı. Tesadüf, eğer beni, dostum Ömer Rıza ile karşılaşmasaydı, «Zaman» matbaasının eşiğini aşmak, Medenî kanundan sonra boşanmaktan daha güç olacaktı.
* * *

Velit Beyin çalışma odası, zengin bir düğün evi gibi vızır vızır işliyor. Babiâlinin bütün, geniş şöhretli imza sahipleri birer ikişer gelip, uzun ayrılıktan sonra yeniden aralarına kavuşan üstadı tebrik ediyorlar.

Velit Beyin yüzünde, sevdiği ile ni-kâhlanabilmiş bahtiyar bir damat neş-esi okunuyor.

Velit Bey gülüyor:

— Sizleri gördükçe, yavaş, yavaş bütün yorgunluklarımı unuttuyorum!

Diyor, ve ilâve ediyor:

-- Üç gecedir kanape üzerinde sa-bahlıyorum... üç gece bu... dile ko-lay... aç biilâç üç gece katı sedir çe-kilmiyor doğrusu...

Meclistekilerden biri gülüyor:

— Siz Tevhidi efkârda da yataardı-nız üstat!

— Orada da yataardım ama, on se-nedir eve, rahat şiltenin yumuşaklığına öyle alıştım ki... Elli yaşından sonra çok zor geliyor artık!. Kendimi böyle yormamıya karar vermiştim ama, bir türlü ayrılamadım körolası yerden!

Birisi gülererek soruyor:

— Demek bu iş bırakılmıyacak ka-dar zevkli üstat?

Velit Bey, manidar bir gülüşle ce-vap veriyor:

—Bilâkis cefası, keyfini gölgede bırakıyor!.. Fakat ne bileyim ben... İçki iptilâsı gibi birşey. Gazetecilik ip-tilâsı, tıpkı, fenalığını bildikleri halde içkiyi bırakamıyan akşamcılarının inhîma-kine benzer. Bir kere kapılan bir daha yakayı sıyramıyor!

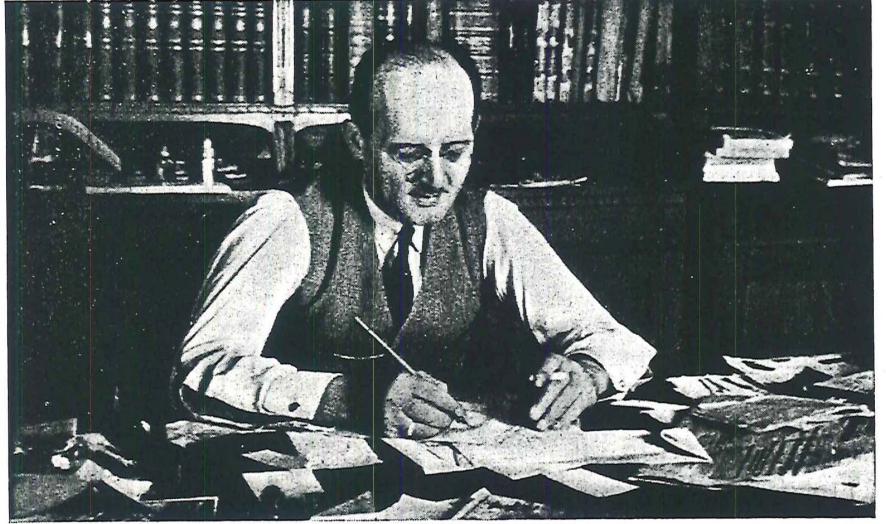
Oda tenhalaştığı zaman ilk sualime muhatap olan üstat:

— Oo, dedi, Yedigünün anketi mi.. Şimdi başım öyle karışık işlerle meş-gul ve yorgun ki, siz sualleri braksan-ızda ben yazıp göndersem olmaz mı?

— Soracağım şeyler, cevaplarını lütfetmek için düşünmiye lüzum gör-miyeceğiniz kadar basit üstat... Me-selâ, gazeteciliğe ilk defa nasıl başla-dığınızı anlatmanızı rica edeceğim?

Velit Bey, teminatıma inanmış gö-rünerek cevap lütfetmek nezaketini gösterdi:

— Balkan harbinde Avrupadan tah-silden dönmüştüm. Pederim Tasviri Efkârı çıkarıyordu. Bulgarlar Çatalca-ya dayanmışlardı. Ve yerli hristiyan-lar içinde şımarıklığın haddini, hudu-dunu aşırıncılar çoğalmıya başlamıştı. Bunların aleyhlerindeki kanaatlarını, hislerimi ve fikirlerimi efkârı umumî-yeye aksettirebilmek, bende âdetâ, yenilemez bir arzu, bir ihtiyaç haline gelmişti. Ve bu maksatla Tasviri Ef-kârâ yazı yazmaya başladım. Ben, bil-fil bir gazete çıkarmak fikrinde değil-

Velit Bey en çok çalışan gazete patronudur. Pek çok gecelerini kanape üzerinde matbaada geçirdiği vakidir.

dim, fakat, bundan kısa bir müddet sonra pederimin vefatı, beni, karde-şimle birlikte gazeteyi idare etmiye mecbur etti. Ve ben mecburen gaze-teci, ve gazete sahibi oldum.

Güldüm:

Kıymetli gazeteçnin ilk işi her sabah gazeteleri gözden geçirmektir.

— Fakat bu, herhalde ganimet bili-nen «ihtiyarî bir mecburiyet» olsa gerek üstat?

Velit Bey, bu lâtifeli tahminimi, be-liğ bir tebessümle tasdik ve devam etti:

— Sonra Tasviri Efkâr, Kâmil paşa hükümeti tarafından kapatıldı. «İnti-habî Efkâr» ı çıkardım. O da seddo-lununca, üçüncü gazetemin ismini «Tes-

firi Efkâr» koydum. Nihayet birgün onun kapısına da kilit takılınca, «Tas-firi Efkâr» ı (*) neşrettim.

Fakat mütareke senelerine tesadüf eden bu gazeteyi de İngilizler yaşat-madılar, ve beni Maltaya sürdüler. Bir sene süren menfa hayatından dö-nüşte ise «Tevhidi Efkâr» ı çıkardım! Dört sene sonra o da kapandı... On-dan sonraki on yıl içinde ise, gazete çıkarmak şöyle dursun, bir satır yazı bile karalamadım.

Kıymetli meslektaşına:

— Üstat, dedim, on sene süren bir istirahat sonra mesleğe bu ani av-detinizin hikmetini sormaklığımı mü-saade buyururlar mı?

— Benim hiç niyetim yoktu. Bu ni-yette olan bazı arkadaşlar, kendilerine muavenet etmeğimi rica ettiler. Ha-tırlarını kırmak için pek esaslı bir se-bep görmedim. Bunun, işsiz geçen gün-lerimi dolduran bir meşgale olabilece-ğini de düşündüm. Ve Zaman'ı çıkar-mak istiyenlere karıştım.

Velit Bey, dalgın ve kısa bir sükûtu müteakip gülümsedi!

— Fakat, onlara, peşinen pek fazla çalışamayacağımı söylemiş olmağım-ra rağmen, bugün, işin en ağır tarafı yine benim sırtıma yüklendi!

— Çıkardığınız gazetelerin kapatıl-malarındaki sebepleri öğrenebilir mi-yim?

— O zamanlar Kâmil paşa kabine-si vardı. Ve Nora Junkyan efendi Ha-riciye Nazırı idi. Şimdiki Atina esfiri

(*) Fikirilere ışık çaldırmak demektir.

Enis Bey, ovakit te Hariciyede bulunuyordu. Birgün bana geldi:

— Mahvoluyoruz, mahvolacağız! dedi, ve Noradunkyan'ın, hecliste itihaz olunan bütün kararları, askeri tedbirleri, İstanbuldaki İngiliz sefiri vasıtasile sıcağı sıcağına Bulgarlara yetiştirdiğini anlattı:

Bu, hakikaten müthiş bir facia idi, ve bizi, her ne pahasına olursa olsun, sükût etmemiye mecbur ediyordu.

Ertesi gün, çok ağır bir makale yazdım. Ve, Edirne camilerinden birinin resmini basarak altına:

«Noradunkyan efendi ismindeki memleket düşmanı Hariciye Nazırlığında kaldıkça, bu minarelere çan takılması çok yakındır!» cümlesini ilâve ettim.

Ve ilk kapanışımız bu yüzden oldu. İsyân hislerimizde kuvvetli bir kamçı gibi şaklıyan bu hâdiseden sonra, açtığımız mücadeleye daha şiddetle devam ettik. Ve Maltaya sürülüşüme kadar çıkardığım bütün gazeteler hep bu yola; bu yolda yaptığım ağır birer hücum kurban gittiler...

— Bütün bu tecrübelerden sonra, meslek hayatının en büyük güçlüğü nerede bulursunuz Beyefendi?

Velit Bey, kendisini uzun bir düşünceye vardırın bu suale, dalgın dalgın güldü:

— Ben biliyorum başıma geleceği... Size «Sualleri bırakın da ben yazayım» dedim! görüyor musunuz, sorular gittikçe çetrefilleşiyor!

Velit Beyi, bu, bütün gazete sahiplerinde altından güç kalkılır bir yük tesiri yaratan sualle daha fazla üzme istemedim:

— Geçelim ohalde bunu üstat! Ben sormamış olayım... Aksini, yani en zevkli tarafını söylemenizi rica ediyim?

Velit Bey yine güldü:

— Bu soru de, iki tarafı keskin bir kılıç gibi... tersi de bir, yüzü del...

Ve, uzun sürmiyen bir zihin zorlayışından sonra ilâve etti:

— Ben, bu işin zevkli tarafını hatırlıyorum!

— Hiç hapse girdiniz mi üstat?

— Hayır... Siyasî ve adli cürümlerden maznun olarak yirmi defadan fazla mahkemeye sevk olundum. Ve şükranla kaydedeyim ki, bütün bu davalarım beraetle neticelendi!

— Bu davaların yüksek heyecanları, alınan lehte kararların sevinci, meslek

hayatının büyük zevklerinden sayılmaz mı?

Veit Bey, tehlikeli de, şerefli de olsa maceralara, davalara, ıstıraplara, heyecanlara, ve zaptolunamıyan deruni ihtilâllere kanıksamış insanların yorgun ve olgun edasile acı acı gülümsemi:

— Sizin yaşınızda iken öyle idi, fakat elliyi aştıktan sonra mahkeme mahkeme dolaşmak kolay yenilir yutulur şey değil!

Matbuatı, - sanattan iyi anlıyan bir sahne münekkidi dikkatle - tam on sene uzaktan seyreden Velit Beye:

— Üstat, dedim, sizce bugün hali intişarda bulunan gazetelerin en büyük noksanları nedir?

Velit Bey güldü:

— Oo, siz hepsini bana hücum mu ettireceksiniz? Siz şu sualleri bırakın da ben cevaplarını yazı ile vereyim Allahaşkınıza! Bunlar öyle bir solukta içinden çıkılır şeyler değil. Düşünmek lâzım!

— Teferruata girişmeden, en göze batan noksanı söylemek lütfunda da bulunamaz mısınız?

— Kanaatimce biz, gerek dahili, gerek harici havadisleri sahifelerde lâyük oldukları şekilde tebarüz ettirebilmesini bilemiyoruz!

— «Biz» diyorsunuz?

— Evet, biz de dahiliz!

Güldüm:

— Fakat bunu okuyanlar: «Kendisi de aynı noksanla malüldür de, ne diye ortaya çıkıyor!» diyecekler!

— Ne diye çıktığımı konuşmaya başladığımızda söylemiştim!

Üstadın bu cevabına cevap vermiyorum. Fakat içimin, ekseriya aldanmıyan musevi sesini duyuyorum. Bana: «zinhar, diyor, emeklerini boş yere harcamak itiyadında olmyan Velit Beyin, «ahbaplık olsun!», «iş olsun» diye on senedir alıştığı rahatını bırakacağına inanmak budalalığını gösterme. O, behemehal gazetecilikte sezdiği kuvvetli bir boşluğu doldurmak, kuvvetli bir eksikliği gidermek, kuvvetli bir elzemi yerine getirmek ihtiyacını hissetmiştir!»

Gazetesini ilk neşrettiği günkü başmakalesinde, hürriyeti matbuattan bahseden Velit Beye sordum:

— Sizce matbuat kanununun en tadile muhtaç olan maddesi nedir üstat?

Velit Bey yine güldü:

— Oh ne kolay sualler!... Vallâhi siz şunları yazıp bıraksanız da ben cevaplarını, daha az yorgun bir kafa ile düşünüp yazsam çok iyi olacak! Buna böyle bir çırpıda nasıl cevap veririm ben?

— Bundan daha güçlerine olduğu gibi üstat?

Velit Bey, dimağına üşüşen fikirleri az zamandaeledi:

— Matbuat kanununun hangi maddelerinin en fazla tebdile muhtaç olduklarını tayin etmek için dikkatli ve uzun tetkiklerde bulunmak lâzım. Fakat ben, gazetelere, bugün için çok geniş bir hürriyet verilmesine katıyen taraftar değilim. Çünkü halkın umumî terbiye ve kültürü, bunu hazmedebilecek kıvamı henüz bulabilmiş değildir.

Sonra ben, bu geniş hürriyeti istismara, suiistimale kalkışacakların türmiyeceklerine de tamamile kani değilim.

Maamafih, şu muhakkak ki, basireti, izânı, irfanı ve görgüsü gün geçtikçe aydınlanan, genişliyen halk, artık, uluorta palavra edebiyatına kapılacak seviyede değildir.

Şuursuz tenkitlerin revaç bulacağını zânneden demagoji düşünülerinin öteye beriye yaptıkları çirkin, haksız savletler, halkta artık tiksinti uyandırmıyor.

Ertesi günkü makalesini henüz hazırlamamış bulunan kıymetli, ve tecrübeleri zengin gazeteciye, son bir soru sordum:

— Meslek hayatınızda, yapamadığınıza en fazla pişman olduğunuz hareket nedir?

Velit Bey, sabrı sona ermiş insanların edasile gülerek yerinden doğruldu:

— Olmıyacak... anlaşıldı... sualler sarpa sardıkça sarıyor... verin siz şunları bana... ben yazayım size... hem yazınız daha iyi olur!

Güldüm:

— O zaman, benim yazım olmaz, sizin yazınız olur üstat... hem emin olun bu son sorum...

Velit Bey düşündü:

— Hatırlıyayım...!

— En büyük muvaffakiyetiniz?

— Bu işten on sene uzak kalabilmek!

— Ondan evvel üstadım?

— Çalındı o!

— ? ? ...

— Evet, benim en büyük muvaffakiyetim çalındı... Sârikı da Ali Naci Beydir...

— devamı 19 uncu sayfada —

tipleri hanımlar da aralarında bakışıyorlardı.

Bir sürü isim, lâkap... hepsinin de kulaklarına, - eh az çok - buna benzer veya andırır bir isim çalınmış gibi...

Fakat bu, karşılardaki sarsık kıyafetli, gözlüklü, ufak tereke ve içine çekilmiş, manasız, dalgın adam kim?

Esbak Adliye Vekili mi? yoksa, şimdi dişçiliği muharrirliğe tercih etmediği daha akıllı iş bulan Mühelhel paşazade Esat Mahmut mu? Yoksa, ailece hiç bir karabetimiz olmadığı halde, sırf isminin başındaki Yesari kelimesinden alınarak bir düziye benimle akrabalığı olduğu söylenen meşhur bestekâr udî Yesari Asım beyin kardeşi mi? Yoksa, büyük amcazadem kâtibiadil Üstadî âzamlar silsilesinden Servet Yesari beyin oğlu Hayrullah Yesari mi? yoksa, Evkaf Nazırı muhterem merhum Hayrullah efendinin oğlu Mahmut Esat molla mı? Yoksa, ömrünün kırk senesini geveze bir serçe gibi boşuna, havaya geçirmiş olan ve muharrir olmaz olası Mahmut Yesari mi?

Ben de, iki arada bir derede kalmıştım. Acaba hangisiyim, desem, inancaklardı?

Esbak Adliye Vekili olamazdım; hâkim, beni yalancılıkla ittiham ederdi, belki de kodesi boylardım.

Esat Mahmudum! desem; şu mubaşirin çürük dişine bak! demeleri ihtimali yok muydu? Ben, kendi ağzımdaki dişlerin sayısını bilmem! azı dişi nerededir? diye sorsalar, göstere-mem!

Yesari Asım beyin kardeşi olduğumu da iddia edemem. Çünkü: sende, kulak dolgunluğu vardır; meyan nakarattan evvel mi gelir? yahut: Şetaban ile Mahur arasındaki fark nedir? diye beni sorguya çekseler, ne cevap verirdim?

Hayrullah Yesariyim! desem; onun mimarlığı vardır, şu binanın mesahai sathiyesini ölç veya hacmi istia-bisini söyle! deseler; neyi ölçer, neyi biçirdim?

Mahmut Esat ve Hayrullah efendi merhumların oğulları var mı, yok mu? onu da bilmiyorum.

Gözlerdeki bu tereddüt, bana da sirayet etmiş gibiydi. Suçlu suçlu oturuyor, kendimden şüphe ediyordum, tekrar omuzuma bir el dokundu. Başımı kaldırdım, baktım, mubaşir!

Artık öğrendim ya, hemen ayağa

Gazetelerimizi Kimler Çıkartıyor?

— 9 uncu sayfadan mabaat —

Bu garip sirkat hâdisesini merak etmemek imkânı yoktu:

— Nasıl oldu Beyefendi?

— Lozan muahedesinin imzalanacağı gündü. İsviçreliler, imza salonuna, fotoğraf makinesi sokmuyorlardı. Ben, hem gazeteci idim, hem de heyeti mu-rahhasaya mensuptum. Binaenaleyh, bu memnuiyetten istisna edileceğimi ümit ediyordum. Makinemi elime aldım. Kapıya dayandım. Fakat polis memurları beni de önlediler. Bir kenara sindim, memurların dikkatini ve alâkasını benim üzerimden çekecek bir hâdisecik beklemeğe başladım. Az sonra istediğim oldu. Bütün memurlar, kadınlı erkekli, silindirli fraklı kalabalık ve itibarlı bir davetli kafilesini karışılamağa gittiler, ve beni unuttular. Bittabi fırsat kaçırmadım. Ve içeriye akan o insan selinin arasına karıştım. İçeri girebildikten sonra geniş bir nefes alarak etrafıma iyice bakındım. Elinde fotoğraf makinesi olan başka hiç kimse yoktu. O keyifle işe koyuldum.

Bir de tali yardım etti ki sormayın. İmza masasının üstü bir enstantane resim alamıyacağım kadar karanlıktı. Fakat tam kalemler ele alınınca, alçalan kuvvetli akşam güneşi, salonun geniş camundan tam muharrirlerin masasına projektör gibi yurmaz mı? Gel keyfim gell..

Hiç unutmam, İsmet Paşa Hazretlerinin, tam sulhü imzalarken belki on pozdan fazla resimlerini çektim. Venizelosun, ötekilerin keza...

İşimi istediğimden, umduğumdan mükemmel bitirince salondan fırladım. Daha sabahtan bir yahudi fotoğrafçı peylemişim. Vadettiğim üç misli paraya mukabil bütün işlerini bırakacak benim resimlerin camlarını on beş dakikada yıkayıp, kâğıda çekiverecekti...

Hınzır yahudi, vadine rağmen, beni iki saatten fazla oyaladı. Nihayet eli-

me birkaç resim tutuşturdu. Ben keyiften, heyecandan ve telâştan hangi camları çektiğini, hangilerini vermediğini tetkike imkân bulamadım. Ve doğru postanın yolunu tuttum.

Birkaç gün sonra gelen gazeteleri elime alınca bir de ne göreyim; Benim resimlerin en iyileri, en güzelleri, hem de benim gazetemden evvel Akşamda çıkmamış mı?...

Tabii Ali Nacinin keyfine son yoktu. Kâfir, meğer salonda resim çektiğimi görünce, peşimi takip etmiş. Ve fotoğrafçıyı, benim verdiğim paranın birkaç mislini vaadle kandırmış, resimlerin en canlılarını kendine ayırtmış...

Yahudi bul. parayı görünce dayanır mı?

Velit Beyin neşesi, birden, fena bir haber alıvermiş gibi durulmuş, bariz bir yese, hattâ asabiyete tahavvül etmişti:

— Görüyor musunuz, hatırıma geldi de yine sinirlendim... Lozan konferansının dünyaya yayılan fotoğraflarının bilâistisna hepsini ben çekmişimdir. Buna, ve bütün uğraşmalarına rağmen, bu resimlerin hem en güzellerinin, ve benimkinden evvel başka bir gazetede çıkması yutulur unutulur şey mi Allah-aşkına?...

Ali Naci, üstelik de bu hareketini, bir meslek muvaffakiyeti gibi iftiharla ilân etti. Halbuki bu, bence meslek muvaffakiyeti değil, münasebetsizliktir. Hatırladıkça tüylerim ürperir!..

Üstada teşekkür ve yeni yolda muvaffakiyet temenni ederek ayrılırken Ali Naci Beyin hareketini düşündüm. Ve, üstat Velit Bey ne derse desin, onu, bu meşru bulduğum hareketle iftihadı haksız bulmadım? Lozan sulhünün, eşi dünyada mevcut olmıyan fotoğrafları karşısında namuskâr kalabilen adam, herşey olabilir; fakat gazeteci: asla!

Naci Sadullah

kalktım, hâkime bakıyordum. Mubaşir:

— Kayıt için on kuruş vereceksiniz! dedi.

Elimi pantolonumun cebine attım, attım ama, avcumu bomboş çekmeğe mecbur oldum:

— Biraz dur...

Samiin arasında duran Naci Sadul-

lahı gösterdim:

— Arkadaşımdan alayım!

Hâkimin gözlerindeki dikkat sön-
dü, zabıt kâtabi hanımların bakışlarındaki tereddüt uçu.

Artık şüpheye, tereddüde mahal kalmamıştı.

Çünkü... beni, tanımışlardı!

Mahmut Yesari